

ПИЖИК Андрій²³

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

ORCID: [0000-0002-1223-124X](https://orcid.org/0000-0002-1223-124X)

E-mail: pyzhyk@knu.ua

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ В КИЇВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА: ТРАДИЦІЇ, СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

Висвітлено особливості підготовки вчителів історії в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Розглянуто впровадження на історичному факультеті освітньо-професійної програми «Середня освіта (Історія)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 014 Середня освіта, спеціалізації 014.03 Середня освіта (Історія). Розкрито специфіку підготовки вчителів історії за цією освітньою програмою. Наголошено на причинах і характері внесення змін до опису програми.

Ключові слова: освіта, середня освіта, історія, вчитель історії

***History Teacher Education at Taras Shevchenko National University of Kyiv: Traditions, Current Status and Prospects.** The research focuses on the peculiarities of history teachers education at the Taras Shevchenko National University of Kyiv. The author examines the implementation of the educational and professional programme «Secondary Education (History)» at the first (Bachelor) level of higher education, speciality 014 Secondary Education, specialisation 014.03 Secondary Education (History) at the Faculty of History. It shows the specificities of the preparation of history teachers with this educational programme. The reasons for the changes and the nature of these changes to the programme description are highlighted.*

Keywords: Education, Secondary Education, History, History Teacher.

Вступ. Для України, яка виборює у війні з Росією своє право на існування, важливим пріоритетом залишається підготовка фахівців, які не лише відбудовуватимуть країну після війни, а й виховуватимуть майбутні покоління українців і, таким чином, визначатимуть розвиток українського суспільства. Підготовці вчителів за різними спеціалізаціями в українській державі приділено значну увагу. Реформування середньої освіти, впровадження концепції Нової української школи потребують сучасних педагогів, готових втілювати запропоновані інновації на практиці. В Україні понад 60 педагогічних і класичних університетів готують майбутніх учителів різних спеціалізацій для закладів загальної середньої освіти. Визнаним лідером підготовки педагогічних кадрів для української середньої і вищої освіти традиційно залишається

²³ ©ПИЖИК Андрій (PYZHNIK Andriy)

Київський національний університет імені Тараса Шевченка (далі – КНУ ім. Тараса Шевченка). Сьогодні в університеті готують учителів української мови та літератури, англійської мови та зарубіжної літератури, турецької мови та зарубіжної літератури, а також учителів математики, географії та історії. Підготовка майбутніх педагогів-істориків здійснюється на історичному факультеті, на якому з 2018 р. розпочався набір студентів на бакалаврську освітньо-професійну програму «Середня освіта (Історія)» спеціальності 014 Середня освіта, спеціалізації 014.03 Середня освіта (Історія).

Мета дослідження полягає у висвітленні особливостей впровадження та реалізації підготовки вчителів історії за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Історія)» на історичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Дослідження спирається на використання ретроспективного і діяхронічного спеціально-наукових методів.

Основні результати. З часу заснування Університету Святого Володимира історичний факультет зусиллями багатьох поколінь викладачів випустив тисячі фахівців істориків, багато з яких пішли працювати в заклади загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО). Після відновлення незалежності України підготовка бакалаврів і магістрів на історичному факультеті традиційно передбачала фаховий історичний і психолого-педагогічний складник. Випускники бакалаврату здобували професійну кваліфікацію вчителя історії ЗЗСО, а випускники магістратури – кваліфікацію викладача закладу вищої освіти.

Після затвердженого в 2015 р. постановою Кабінету Міністрів України нового переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, відбувся розподіл підготовки фахових істориків (галузь знань 03 Гуманітарні науки, спеціальність 032 Історія та археологія) і підготовки педагогів – учителів історії (галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 014 Середня освіта, спеціалізація 014.03 Середня освіта (Історія)) [3].

Навчання бакалаврів за окремими альтернативними освітніми програмами на історичному факультеті КНУ ім. Тараса Шевченка розпочалося ще з 2015 р. в межах спеціальності 032 Історія та археологія. Досвід підготовки істориків за різними освітніми програмами виявився успішним. У 2017 р., з ініціативи викладачів кафедри новітньої історії України, на історичному факультеті прийняли рішення впровадити окрему програму для підготовки педагогів-істориків. Вже в наступному році Вчена рада КНУ ім. Тараса Шевченка затвердила освітньо-професійну програму «Середня освіта (Історія)» і відбувся перший набір здобувачів освіти на цю бакалаврську програму. У 2018 р. зараховано 13 студентів, з них троє – на контрактну форму

здобуття освіти. Започаткування освітньої програми, обговорення формулювання програмних результатів навчання здійснювалося за участю потенційних роботодавців, зокрема представників академічних інститутів (Національної академії педагогічних наук України, Інституту історії України НАН України), освітніх закладів, адміністрації та вчителів ЗЗСО м. Києва та Київської області.

Особливістю програми «Середня освіта (Історія)» стало поєднання традицій підготовки фахівців педагогів у класичному університеті із сучасними тенденціями в розвитку історичної, педагогічної, психологічної науки, поглибленим вивченням іноземної мови. Програмні результати навчання за програмою формують у здобувачів освіти розуміння того, що сфера діяльності педагога є багатогранною і охоплює не тільки діяльність, спрямовану на формування історичної компетентності в учнів ЗЗСО, а й має важливе значення для виховання й формування світогляду та національної самосвідомості підростаючого покоління українців.

У 2021 р. переглянуто освітню програму «Середня освіта (Історія)», що було зумовлено необхідністю впровадження в опис освітньої програми положень професійного стандарту підготовки вчителя закладу загальної середньої освіти [5] та плановим переходом на Концепцію вивчення іноземних мов студентами неспеціальних факультетів/інститутів КНУ ім. Тараса Шевченка [2]. У процесі розроблення нової редакції програми враховувалися результати обговорень робочої групи з науково-педагогічними працівниками, здобувачами освіти й зацікавленими роботодавцями. У нову редакцію освітньо-професійної програми «Середня освіта (Історія)», затверджену Вченою радою КНУ ім. Тараса Шевченка у грудні 2021 р., внесено суттєві зміни на рівні формулювання загальних і фахових компетентностей. Зокрема, включено загальні компетентності, які визначено професійним стандартом учителів, а також відповідно до цього стандарту змінено змістовно фахові компетентності, програмні результати навчання. Крім того, було посилено блок практичної підготовки, внесено зміни в структуру вибіркового блоків, уточнено освітні компоненти, пов'язані з забезпеченням психолого-педагогічної підготовки, змінено переліки вибіркового дисциплін за рахунок збільшення кількості педагогічних дисциплін.

Освітня програма пройшла акредитацію в НАЗЯВО у 2023 р. і отримала сертифікат, який діє до липня 2029 р.

У червні 2023 р. Вченою радою КНУ ім. Тараса Шевченка затверджено чергову нову редакцію освітньо-професійної програми «Середня освіта (Історія)». Необхідність внесення змін зумовлена наказом Міністерства освіти і

науки України від 11 листопада 2022 р., який визначає умови для присвоєння кваліфікації «вчитель» [1], а також необхідністю врахування зауважень експертів НАЗЯВО, які проводили акредитаційну експертизу, і підготовленим новим проєктом стандарту за спеціальністю 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) першого (бакалаврського) рівня. У новій редакції освітньої програми відбулися суттєві зміни. Зокрема, уточнено мету програми, відповідно до нового проєкту стандарту сформульовано загальні й фахові компетентності та результати навчання, введено нові обов'язкові дисципліни, які посилили методичний складник підготовки майбутніх учителів історії.

Важливим також нововведенням було присвоєння професійної кваліфікації «вчитель історії». Якщо раніше для того, щоб здобути відповідну професійну кваліфікацію, необхідно було виконати обов'язкові умови і показати певний рівень підготовки (набрати 75% балів із профільних дисциплін і дисциплін вибіркового спеціалізованого блоку, практик і кваліфікаційного іспиту), то наказом МОНУ встановлено, що кваліфікацію «вчитель» можуть здобути всі випускники, які завершили навчання й отримали диплом.

Після наказу МОНУ від 4 березня 2024 р. № 260, за яким уточнено назву спеціалізації 014.03 «Середня освіта (Історія та громадянська освіта)» [4], необхідно підготувати нову редакцію опису освітньо-професійної програми «Середня освіта (Історія)» з урахуванням зміненої назви спеціалізації та розширення дисциплін, присвячених власне громадянській освіті.

Висновки. Освітньо-професійну програму «Середня освіта (Історія)» розроблено відповідно до сучасних тенденцій реформування й розвитку середньої освіти з урахуванням вимог до підготовки вчителів для Нової української школи. Водночас програма містить досвід і традиції підготовки вчителів історії на історичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка, які традиційно спиралися на ґрунтовну фахову історичну освіту, поглиблене вивчення психолого-педагогічних дисциплін і проходження практик у кращих школах столиці.

Нині на основі програми здійснюється навчання 62 студентів за денною формою здобуття освіти та вже відбулися два випуски фахівців бакалаврів. Випускники, що навчалися за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Історія)» відповідно до вимог НУШ, володіють загальними й спеціальними фаховими компетентностями, що є необхідними для сучасного вчителя, які готові на високому навчально-методичному рівні проводити уроки з історії в ЗЗСО.

Список використаних джерел:

1. Деякі питання розміщення державного (регіонального) замовлення, поєднання спеціальностей (предметних спеціальностей), спеціалізацій та присвоєння професійних

- кваліфікацій педагогічних працівників закладами фахової передвищої, вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.11.2022 р. № 1006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1669-22#Text> (дата звернення: 18.04.2024).
2. Концепція вивчення іноземних мов студентами неспеціальних факультетів/інститутів Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Наказ ректора від 10.03.2020 р. №196-32. URL: <https://senate.knu.ua/?p=1355> (дата звернення: 18.04.2024).
 3. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.04.2024).
 4. Про затвердження переліку предметних спеціальностей спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями), спеціалізацій предметної спеціальності 014.02 Середня освіта (мова та зарубіжна література (із зазначенням мови)), спеціалізацій спеціальностей 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) та 016 Спеціальна освіта, за якими здійснюється розміщення державного (регіонального) замовлення : Наказ Міністерства освіти і науки України від 04.03.2024 р. № 260. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/65e/718/123/65e7181237019598268130.pdf> (дата звернення: 18.04.2024).
 5. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 р. № 2736-20 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (дата звернення: 18.04.2024).

References:

1. Deiaki pytannia rozmishchennia derzhavnoho (rehionalnoho) zamovlennia, poiednannia spetsialnostei (predmetnykh spetsialnostei), spetsializatsii ta prysvoiennia profesiinykh kvalifikatsii pedahohichnykh pratsivnykiv zakladamy fakhovoi peredvyshchoi, vyshchoi osvity : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 11.11.2022 r. № 1006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1669-22#Text> (data zvernennia: 18.04.2024).
 2. Kontsepsiia vyvchennia inozemnykh mov studentamy nespetsialnykh fakultetiv/institutiv Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka : Nakaz rektora vid 10.03.2020 r. №196-32. URL: <https://senate.knu.ua/?p=1355> (data zvernennia: 18.04.2024).
 3. Pro zatverdzhennia pereliku haluzei znan i spetsialnostei, za yakymy zdiisniuietsia pidhotovka zdobuvachiv vyshchoi osvity : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29.04.2015 r. № 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF#Text> (data zvernennia: 18.04.2024).
 4. Pro zatverdzhennia pereliku predmetnykh spetsialnostei spetsialnosti 014 Serednia osvita (za predmetnymi spetsialnostiamy), spetsializatsii predmetnoi spetsialnosti 014.02 Serednia osvita (mova ta zarubizhna literatura (iz zaznachenniam movy)), spetsializatsii spetsialnostei 015 Profesiina osvita (za spetsializatsiiamy) ta 016 Spetsialna osvita, za yakymy zdiisniuietsia rozmishchennia derzhavnoho (rehionalnoho) zamovlennia : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 04.03.2024 r. № 260. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-pereliku-predmetnih-specialnostej-specialnosti-014-serednya-osvita-za-predmetnimi-specialnostyami-specializacij-predmetnoyi-specialnosti-01402-serednya-osvita-mova-ta-zarubizhna-literatura> (data zvernennia: 18.04.2024).
 5. Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu za profesiiamy «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel z pochatkovoi osvity (z dyplomom molodshoho spetsialista)» : Nakaz Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy vid 23.12.2020 r. № 2736-20 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (data zvernennia: 18.04.2024).
-